

TEOLOGI, MUSIK OCH KREATIVITET

Om betydelsen av konstnärliga uttryck i Equmeniakyrkan.

Equmeniakyrkan

En kyrka för hela livet där mötet med Jesus Kristus förvandlar – mig, dig och världen

Postadress: Box 14038, 167 14 Bromma

Besöksadress: Gustavslundsvägen 18, Alviks torg, Bromma

Telefon: 08-580 031 00

e-post: info@equmeniakyrkan.se

www.equmeniakyrkan.se

www.facebook.com/Equmeniakyrkan

Illustrationer: Viktoria Jannerland

Sidan 1: Vältrampade stigar, "Gudsvinden leker oss fram – mot Dig, mot Ditt hem."

Sidan 4: Kristusblomman. "Det doftar gott här. Vi stannar en stund till – insvepta i allt Ditt goda"

Sidan 13: Himmelskt regn. "Regna på mig – lite grann eller väldigt mycket."

Form: Rebecka Hellqvist

Tryck: Sib-tryck, Norsborg 2018

FÖRORD

Det här är en inspirationstext för det viktiga samtalet om musik och andra konstnärliga och kreativa uttryck i Equmeniakyrkan, både nationellt och lokalt. 2013 gjordes en utredning om musikärbetet i Equmeniakyrkan, på beställning av kyrkoledningen. Det här dokumentet är en av följderna av den utredningen och processen i dess kölvatten.

Texten lyfter fram en helhetssyn på musik och andra kreativa uttryck i församlingens tjänst. En helhetssyn om att musiken, konsten och kulturen är en viktig ingrediens i hela vår förståelse av att vara församling och människa, skapade till Guds avbild. Det handlar om ett förhållningssätt och medvetenhet om hur vi använder de här kraftfulla verktygen i vårt arbete i ljuset av Equmeniakyrkans vision – *En kyrka för hela livet där mötet med Jesus Kristus förvandlar mig, dig och världen*. Det handlar också om att lyfta tankar och idéer som rör musikens, konstens och kulturens egenvärde.

Vi vet att det inte räcker med att enbart formulera vår tro i text eller tal utan den behöver ta plats i vår kropp och våra sinnen. Det är vår övertygelse att tron behöver musik, konst och kultur.

Per Westblom, församlingsföreståndare, Sollentuna missionsförsamling
Lena Wohlfeil, samordnare för musik och kreativa uttryck, Equmeniakyrkan
Hanna Ekstedt, handläggare för musik och kreativa uttryck, Equmeniakyrkan
Jan Mattsson, processledare för Gestalta tron, Equmeniakyrkan
Stefan Jämtbäck, redaktör för Bruksångar, Equmeniakyrkan
Karin Andelius, koordinator för kreativa uttryck, Equmenia
Karin Kihlström, koordinator för kreativa uttryck, Equmenia
Marie Rindborg, producent för Equmeniakyrkans Sångarförbund
Anders Lundin, blåsmusikkonsulent för Svenska Missionskyrkans Musikkårer

The background is a dark, textured painting. In the upper right, there is a figure with short dark hair, seen from the back, wearing a dark sleeveless top. Above this figure, there is a large, dark, abstract shape that resembles a foot or a hand. A large, circular brushstroke made of many dark, vertical strokes surrounds the central text. The overall color palette is dark, with shades of grey, black, and muted green.

ÖGON- BLICKSBILD

"Jag hade besökt Elsa flera gånger på sjukhemmet. Men när jag gick därifrån visste jag aldrig om hon medvetet registrerat att jag var där. Om jag pratade, läste eller bad så stirrade hon bara apatiskt in i väggen. Hennes ansikte rörde aldrig någon reaktion."

”Sen blev jag kallad dit lite mer högtidligt. Elsa skulle fylla 90 år. Långbordet var dukat, slakten var där och några från personalen. Efter smörgåstårtan och bakelsen med kaffe, var det dags för den unge pastorn att göra något. Jag stämde gitarren, gick runt bordet och ställde mig framför Elsa.

Sedan stämde jag upp en gammal, välkänd sång. Efter några takter började Elsas ögon leva på ett sätt som jag inte tidigare sett. Ansiktet liksom slog ut i blom. Munnen började röra sig som om hon kunde orden i sången. Sedan höjde hon handen och log med hela ansiktet. Det var som om den enkla sången väckte jubilarer till liv. Det som tidigare varit stängt, tyst och dött öppnade sig, steg fram, fick liv. Genom en sång! Senare har jag fått höra flera sådana berättelser och läst om forskning som bekräftar vad som händer på sjukhemmet. Sången lever med oss när vi dör. Sången bär oss när vi går över gränsen.

Orden i den sång som väckte Elsa till liv i berättelsen ovan hade aldrig haft en chans att överleva om de inte varit kopplade till musiken, till melodi, rytm och ackord. En sådan erfarenhet skulle kunna räcka som motivation för att ytterligare stärka och synliggöra det vi kan kalla kreativa uttryck; sång och musik, dans, bild, drama, färg och form. Tron sitter inte i första hand i hjärnan eller i formuleringarna. Visst har tron också sin hemvist i orden, tankarna och dogmerna, men mer som ett komplement än som förutsättning. Tron finns och uttrycks tydligt i våra sinnen och i konstens alla former.”

MUSIK OCH KREATIVA UTTRYCK I EQUMENIA- KYRKAN¹

Musiken spelar en mycket stor roll i våra församlingar och bildarsamfundens historia. Å ena sidan kan musik beskrivas som en form å andra sidan har den haft så stor betydelse att den också måste ses som något mer än enbart ett uttryck. Musik är en skapelsegiven konstart som har ett egenvärde. Även om andra kreativa uttryck inte haft samma plats i våra församlingar har de samma grundvärde som musiken och det finns all anledning att uppmuntra deras utveckling.

NÄR EQUMENIAKYRKAN bildades blev det allt för ensidigt att enbart prata om sång och musik. Fältet för det kulturella arbetet i församlingarna hade breddats och det uppstod behov av ett uttryck som definierade konst och musik i en vidare bemärkelse. Det vi sökte var innebörden i engelskans "art", som rymmer mer än svenskans "konst". Det behövdes ett begrepp som ger associationer till hela konstnärliga spektrat av bildkonst, form, musik, dans, film, drama, teater och hantverk. Vi valde att sammanfatta det som "musik och kreativa uttryck".

KONSTENS OLIKA FORMER HAR EN STARK INNEBOENDE KRAFT. Musik kan till exempel hjälpa oss att tillbe Gud och tjäna våra medmänniskor och den kan användas för att taktfast föra soldater ut på slagfältet. Kyrkan behöver vara medveten om den starka påverkan konsten har och vad den kan åstadkomma, på gott och ont.

En del av kreativitetens kraft är förmågan att skapa eller stärka gemenskap. Ett av de tydligaste uttrycken i våra församlingar är förstås körsången. Men också en dramagrupp i en församling kan få unga och gamla att komma nära varandra på ett sätt som har få motstycken. Inte minst när det gäller gemenskap mellan olika generationer kan det kreativa ge oss värdefulla nycklar att fördjupa dessa relationer. Alla kan inte samlas runt en text, men en bild, en rörelse, en puls och en ton ger möjlighet för många med helt olika förutsättningar att vara med.

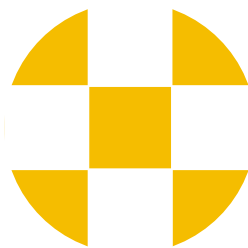
VI HAR I VÅR KYRKAS HISTORIA en lite kliven inställning till kreativa uttryck. I många fall beror det på att vi inte har reflekterat över dessa frågor tillräckligt mycket. Frågor om sång och musik blir inte sällan en ytlig diskussion om genre och smak. Musik och andra kreativa uttryck rymmer förstås fler dimensioner. Det handlar om hur vi som kyrka och kristna ser på:

KROPPSLIGHET. Inkarnationen visar på det nära sambandet mellan andlighet och kroppslighet. Kroppen är inte ett problem i Nya Testamentet utan en tillgång; "Ära då Gud med er kropp", skriver Paulus (1 Kor 6:20).

KOMMUNIKATION. Människor har olika lärstilar men för de allra flesta räcker inte enbart verbal kommunikation på sakprosa för att förstå och ta till sig ett budskap; det behöver vara något som syns och som man kan ta på (1 Joh 1).

GUDSBILD. Grunden för kreativa uttryck finns i Gud som Skaparen. Men det finns också en stark relation till Gud som Ande, genom vilken Gud skapar och som utrustar människor med kreativa förmågor.

SPIRITUALITET handlar om hur vi personligt och kollektivt uttrycker och gestaltar vår tro och tillbedjan. Här finns många traditioner och personliga uttryck. Här är det viktigt att det kreativa får reflekterat och medvetet utrymme som en form av tillbedjan.

GEMENSKAP. Den kristna gemenskapen handlar om allt från praktisk omsorg till djup samhörighet. Samtalet är betydelsefullt, men också det gemensamma skapandet och utövandet av t ex sång och musik.

Kreativa uttryck handlar inte bara om gudstjänsten utan hela vår förståelse av vad det innebär att vara församling och människa, skapad till Guds avbild. Utifrån detta synsätt blir det viktigt för kyrkan att reflektera över synen på musik och andra kreativa uttryck.

KREATIVA UTTRYCK I BIBELN

Skapelsen kan ses som ett stort kreativt uttryck. Hela vår existens bygger på att Gud uttrycker sig. Bland dessa uttryck är det verbala av stor betydelse; Gud skapar genom att tala (1 Mos 1). Kommunikation med ord är också ett avgörande signum för oss som människor. Johannes reflekterar över hur detta skapande ord är förutsättningen för allt men också hur det blir kött i Kristus (Joh 1:1–4, 14). Därmed är ord något större och synligare än enbart det verbala. Det första Johannesbrevet inleds i linje med denna tanke:

”Det som var till från begynnelsen, det vi har hört, det vi har sett med egna ögon, det vi har skådat och har tagit på med våra händer, det är vårt ärende: livets ord. Ja, livet blev synligt, vi har sett det och vittnar om det, och vi förkunnar för er det eviga livet, som var hos Fadern och blev synligt för oss.” (1 Joh 1:1–2)

Kreativa uttryck i Gamla Testamentet

I Gamla Testamentet är det hörbara prioriterat framför det synliga.² Muntliga och senare skrivna ord är centrala. Det finns en stark reservation mot bilder eftersom de lätt leder till avgudadyrkan. Samtidigt byggs platser och föremål kopplade till tillbedjan och gudstjänst där det konstnärliga uttrycket lyfts fram som något andligt och skapande. Under tiden före Kristus byggs tre tempel, vilka samtliga har stor betydelse för judarnas tro.³

Men även det talade och skrivna ordet får konstnärliga uttryck; det finns i GT åtskilliga texter som har poesins form; det gäller inte enbart Psaltaren, utan även Job och flera av de profetiska böckerna. Vidare framgår att profeterna inte sällan använde dramatiska uttryck för att kommunicera budskapet (1 Sam 15:27; Jes 20:2; Jer 13, 19:11; 28:11; Hes 4:1-3)⁴

Sångens och musikens betydelse i GT är väldigt tydlig.⁵ I första hand som ett uttryck för olika former av bön och tillbedjan, men det märks också att musiken har en funktion utanför gudstjänst och tillbedjan. Psaltaren är en sångbok och i de berättande texterna beskrivs sång och musik liksom dans som något karaktäristiskt för Israels tro och tillvaro.

Redan i 1 Mos 4:21 nämns hur en person, Juval, blev stamfader för alla dem som hanterar harpa och pipa. Han är där musicerandets ”uppfinnare”. Därefter utgör musiken en naturlig del av den hebreiska kulturen, både i och utanför kulten.

Musiken är framför allt av funktionell art. Den används vid fest, när man segrat i krig och vid sorg (1 Mos 31:27; Jes 5:12; Amos 6:5) Förhållandet till Gud uttrycktes ofta i sång, vilket Psaltaren visar; det handlar då inte bara om lovsång, utan också om bön, undervisning och inte minst klagan. I Ps 49 säger psalmisten: ”Jag vill... tyda min gåta vid lyrans klang” (v 5). Det verkar alltså som om musiken hjälper honom att tänka och reflektera.

Inom templets ram fanns tydliga och detaljerade föreskrifter om en tempelorkester som vid vissa tider skulle ackompanjera och sjunga Guds lov (1 Krön 15:16-24). Sammanlagt 4000 personer var avdelade för denna uppgift. I GT nämns drygt 20 olika musikinstrument; så någon ensidig spartansk funktionalitet är det inte fråga om.

Ett av de tydligaste exemplen på instrumental musik är möjligen Davids harpospel för Saul. Det intressanta är att musiken här ges en självständig roll. Den är visserligen funktionell, men på ett väldigt särpräglat sätt: När David spelade lättade Sauls depression och svärmod vilken enligt berättelsen åstadkommit av en ond ande (1 Sam 16:14-23).

Det finns också exempel lite i förbigående på att man med musiken även räknade med en estetisk njutning, utan någon direkt nyttofunktion (jfr Hes 33:32 och 2 Sam 19:35). Att musiken var vacker ansågs troligen som en självklarhet. Henrik Tobin sammanfattar:

Konstskicklighet innebär helt enkelt en återspeglning av det gudomligas skönhet; fullkomlighet, perfektion är något att ständigt sträva efter. För överflödets Gud kan inget annat än ett överflödande gudstjänstliv vara möjligt.⁶

Det var alltså inte skönheten i sig som eftersträvades utan, snarare återspeglingen av Guds väsen.

I Gamla Testamentet är det hörbara prioriterat framför det synliga.

Kreativa uttryck i Nya Testamentet

I Nya Testamentet förutsätts den judiska Bibeln som en tydlig resonansbotten när det gäller kreativa uttryck. Ofrånkomligen är orden viktiga också här. Samtidigt innebär inkarnationen ("Ordet blev kött", Joh 1:14), som framgick ovan, att det fysiskt påtagliga blir väsentligt för tron.⁷

Vi vet ganska lite om de första kristna gudstjänsterna. Sannolikt var de inspirerade av synagogans mötesform. Men medan det finns sådant som tyder på att sång och musik var tillbakahållna i den judiska kulturen under det första århundradet, är det troligt att den kristna gudstjänsten hade mer av de uttrycken. I Kol 3:16-17 skriver Paulus:

Låt Kristi ord bo hos er i hela sin rikedom och med all sin vishet. Lär och vägled varandra, med psalmer, hymner och andlig sång i kraft av nåden, och sjung Guds lov i era hjärtan.

I dessa ord finns en antydning om sångens plats i den tidigkristna församlingen. Kristi ord (eller "ordet om Kristus") är utgångspunkten men när det kommer till hur det ska gestaltas i gemenskapen är det inte predikans form som lyfts fram utan psalmer, hymner och andlig sång. Sången är det naturliga uttrycket för den kristna gemenskapen, både för att påminna sig om evangeliet och för att prisa Gud.

Det är intressant att det görs en differentiering mellan olika sorters sånger, vilket visar på mångfalden i sjungandet. Lars Hartman skriver i sin kommentar till brevet:

Även om psalmer ofta kan stå för psaltarpsalmer, är det inte möjligt att tydligt skilja mellan de tre kategorierna... istället bör vi ta uppräknningen som ett glatt uttryck för överflöd... vi kan bara gissa omkring formen. Men det är rimligt att räkna med att man haft sånger av samma sort som i Psaltaren (...). Sångsättet kan ha varierat; dels enbart solo, dels solo med allas instämmande i ett omkväde (...) dels unisont.⁸

Det är således inte ett pliktskyldigt sjungande med enklast möjliga form, utan en mångfald som uttrycker trons rikedom och "ett glatt uttryck för överflöd".

En liten inblick i den tidigkristna gudstjänsten får vi i 1 Kor 11–14. Dels lyfts nattvarden fram som kan tolkas på många sätt men ett är just att det ses som ett kreativt uttryck för Guds självutgivande kärlek. Talet om Andens många nådegåvor vittnar också om kreativ mångfald även om det talade ordet framhålls i första hand. "...när ni samlas", skriver Paulus, "har var och en något att bidra med: sång, undervisning, uppenbarelse, tungotal eller uttolkning." (1 Kor 14:26)

Låt Kristi ord bo hos er i hela sin rikedom och med all sin vishet. Lär och vägled varandra, med psalmer, hymner och andlig sång i kraft av nåden, och sjung Guds lov i era hjärtan. (Kol 3:16–17)

KONSTEN I KYRKANS HISTORIA

Ordet från Kolosserbrevet 3 illustrerar den bärande plats som sången (och musiken) har haft och har i den kristna kyrkans historia. Det är det avgjort största kreativa uttrycket. Tveksamheten och ibland motståndet mot att uttrycka sin tro och tillbedjan i bild har långa rötter.

I den judiska traditionen är den tydlig. I den tidiga kyrkan ledde inställningen till bilder till stora teologiska strider. Mest känd är den bildstrid (ikonoklasm) som uppstod i det bysantinska riket under 700-800-talen. Under 1500-talets reformation ägde en liknande bildstrid rum, då reformerta bildstormare förstörde konstverk i bland annat tyska, nederländska och engelska kyrkor. Lutherdomen var mer tolerant mot bilder, men i 1800-talets väckelserörelser var bilder och konstnärliga uttryck i kyrkor och bönhus så gott som frånvarande. I våra dagars frikyrklighet finns en betydligt mer positiv inställning till t ex ikoner, ljusbärare och andra konstnärliga uttryck. Kyrkospel och drama har vunnit insteg och även i viss mån dans.⁹

Det finns kyrkliga traditioner som inte sett något värde i konst och skönhet. Samtidigt finns ”en lång biblisk och teologisk tradition som betonat estetikens teologi”.¹⁰

*Ett vackert ting har därför ett inneboende andligt värde, det uppenbarar Gud för människan och har del i världens återlösning och förvandling. Skönheten upplevd av människan är inte bara en subjektiv mänsklig känsla... Skönheten är en objektiv princip i världen och uppenbarar Guds härlighet.*¹¹

Sångens och musikens roll har alltså varit särskilt framträdande. Men hur man sett på dess roller har ändå skiftat starkt. För att illustrera några, av många, linjer i både historia och nutid tittar vi översiktligt på fyra inflytelserika personer, samt en rörelse i kyrkohistorien för att belysa deras förhållande till sång och musik. Dessa är *Augustinus, Martin Luther, Ulrich Zwingli, Jean Calvin* samt *pietismen*.

I vårt land är Luther välkänd och har dessutom satt stor prägel på tro och gudstjänstliv. Zwingli och Calvin tillhör den så kallade *reformerta traditionen*. Därutöver har Augustinus från 400-talet en mycket viktig influens i kyrkans historia, inte minst för Luther och Calvin. Slutligen kan det vara värt att nämna den lutherska väckelserörelse, som uppstår under senare delen av 1600-talet, nämligen *pietismen*.

AUGUSTINUS (354–439) älskar musik och blir starkt berörd av den vilket också skrämmer honom; han är rädd att känslorna ska ta över och förleda honom, så att han glömmer texten. Augustinus beskriver själv att han "vacklar" när det gäller musikens roll.

MARTIN LUTHER (1483–1546) var musikälskare och musikutövare. Han såg sång och musik som viktiga gåvor från Gud och samtidigt andliga verktyg; musik skrämmer Djävulen på flykten, menade han. Luther skrev psalmer och betonade musiken som en avgörande del av gudstjänsten. För Luther kan det nog sägas att musiken har andligt egenvärde.

ULRICH ZWINGLI (1484–1531) var en begåvad musiker som behärskade flera instrument och komponerade musik. Samtidigt ville han helst inte ha någon form av sång eller musik i gudstjänsten. Den (liksom bilder) distraherar det inre mötet med Gud och är därför inte något andligt verktyg. Zwingli uppskattade musiken, säkert som en Guds gåva, men den skulle hållas utanför kyrkan. Zwingli bidrar alltså till musikens sekularisering, menar Tobin.

JEAN CALVIN (1509–64) var inte musiker men konstaterade att Paulus uppmanar till sång så för honom blev musicerande närmast en lyd-nadsfråga. Sången skulle inte vara märkvärdig och texterna hämtade från Bibeln. Instrument behövdes inte, menade Calvin. Sång och musik har inte något egenvärde i denna tolkning.

Inom **PIETISMEN** (slutet av 1600-talet till 1700-talet) var sången viktig, men skulle helst vara spontan och inspirerad av Anden. Det blev delvis en reaktion mot den klassiska kyrkomusiken som växte fram i den senare lutherdomen. Enkelhet och spontanitet blev vägledande i pietismen.

Akta så inte känslorna tar över!

Vi kan se hur dessa fem perspektiv går igen när det gäller hållningen till sång och musik idag. Inte sällan i kombinationer. I den svenska frikyrko-traditionen finns en blandning av olika arv. Musik är för de flesta betydelsefull och en bärande del av gudstjänsten. Musicerande uppmuntras och uppskattas men somliga anser att den inte får vara för bra, så att den tar över. Många skulle nog säga att spontanitet och enkelhet är viktiga ledord. Ibland tas musiken "för given" och dess hantverk riskerar att förminskas.

Musik är en gåva från Gud.

En betydelsefull rörelse i modern frikyrklighet är lovsångstraditionen. Här finns tydliga drag från pietismens innerlighet men också kalvinistiska influenser, när det gäller texter. Guds ära, makt, storhet och upphöjdhet är viktiga teman, vilka också är centrala i denna traditions beskrivning av Gud. När det gäller musik har dock lovsångstraditionen blivit mer luthersk, eftersom musiken fått en allt starkare roll. Särskilt tydligt är detta i Hillsongs gudstjänster, där kvalificerade musiker har en stor plats.

Musik är bra men håll den utanför kyrkan!

När det kommer till rena konserter i kyrkan kan en zwingliansk ton infinna sig. Då kan kommentarer som "konserter går jag på i konserthuset men i kyrkan vill jag möta Gud" höras. Och på motsvarande sätt: "Teater ser jag på Dramaten, konst tar jag del av på Nationalmuseum. Låt kyrkan vara kyrka!" Det finns poänger i dessa invändningar. Men kan man vara en kyrka för hela livet, utan de uttryck som för många människor är djupt meningsfulla och fyllda med andlighet?

Det står i Bibeln att vi ska sjunga så då gör vi det.

Det finns inte alltid ett nödvändigt historiskt samband mellan de nämnda personerna och vår(a) tradition(er). Men inte desto mindre har Eku-meniakyrkans bildarsamfund med sig influenser och praktiker från dem. Det kan vara bra att renodla de olika linjerna och reflektera över dem var för sig, för att se dess värden och svagheter.

”

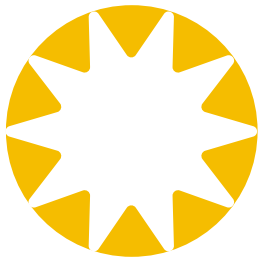
I den svenska frikyrko-traditionen finns en blandning av olika arv. Musik är för de flesta betydelsefull och en bärande del av gudstjänsten.

ETT TRINITARISKT PERSPEKTIV PÅ KREATIVA UTTRYCK

Förståelsen av Gud som Fader, Son och Ande hör till den kristna trons särmärken. Den säger bland annat att Gud själv är *koinonia* och harmonisk mångfald, vilken av Jesus framställs som en förebild för lärjungarnas gemenskap (Joh 17). Församlingen lever av och i Guds gemenskap och gestaltar den för världen, bland annat genom kreativa uttryck. Gud som treenig är också en teologisk resurs utifrån vilken vi kan tolka och förstå de kreativa uttryckens plats i församlingen och Guds rike. När en eller flera sidor av den treenige guden över- eller underbetonas påverkar det också synen på konst och musik. Vi vill därför reflektera över hur de tre trosartiklarna snarare kan ge en rik och balanserad syn på dessa uttryck.¹²

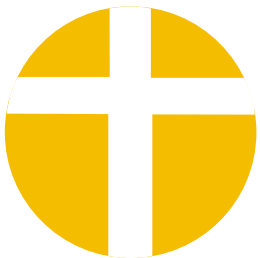

SKAPAREN

Musik och kreativa uttryck är skapelsegivna gåvor och behöver inte rättfärdigas. De återspeglar Guds mångfald och skaparlust. De är en källa till glädje och gemenskap. I den första trosartikeln framhålls konstens egenvärde och därmed också dess autonomi: den har rätt att utvecklas efter sina egna lagar vare sig den gestaltas i eller utanför kyrkan. Autonomi måste dock i församlingen balanseras av funktionalitet och kommunikation. ”Musik som hävdar rättigheten att uttrycka sig utan någon hänsyn till funktionen... diskvalificerar sig själv som konstnärligt liturgiskt uttryck”.¹³ En överbetoning på Skaparen riskerar att sekularisera musiken och antingen göra den ointressant för församlingen eller trivialisera dess innehåll.

Positivt leder den första trosartikeln också till en respekt för konstens hantverk. Guds gåvor ska inte hanteras godtyckligt och slarvigt utan med hängivenhet och flit. Att något görs i en kyrklig kontext får aldrig vara en ursäkt för bristande kvalitet. Kreativa uttryck förutsätter tidsödande lärande och övning.

FÖRSONAREN

Den andra trosartikeln handlar om Jesus Kristus; inkarnationen, Jesu liv, död och uppståndelse samt Jesu fortsatta närvaro i världen och församlingen. Författaren till Kolosserbrevet såg hur sången var ett viktigt sätt att ge uttryck åt ordet om Jesus. Kreativa uttryck kan förmedla, understryka och levandegöra det kristna budskapet och berättelserna om Jesus. Det är betydelsefullt att kreativiteten får plats tillsammans med den rent verbala förkunnelsen. Konstformer som drama, bilder, film, sång, dans, poesi kan alla ge fler dimensioner och upplevelser av det evangelium, som orden inte räcker till för.

Försoning handlar om fred, parter som tidigare inte kunnat mötas förenas; harmoni skapas. Därför är konst och musik i gudstjänstssammanhang i första hand harmonisk snarare än disharmonisk. Försoning innebär också att dikotomin mellan proffs och amatörer, begåvade och mindre talangfulla upphävs; alla sjunger tillsammans, barnet kan musicera med den äldre o s v.

En överbetoning av andra trosartikeln fräntar konsten dess egenvärde och kan leda till att den trängs undan från församlingens gemenskap. En underbetoning gör att kreativa uttryck tappar sin sälta, och blir så allmän att den alieneras från sitt ursprung.

LIVGIVAREN

Den tredje trosartikeln handlar om gemenskap, upplevelse, hängivenhet, spontanitet och förvandling. Inte minst sång och dans har starka kopplingar till dessa erfarenheter. Sången skapar stark samhörighet och i dansen kan vi med hela vår kropp tillbe Gud och uttrycka överlåtelse.

Vi har också sett hur konstfärdighet i Bibeln tolkas som en andlig nådegåva. Anden inspirerar till bilder, sånger, dans, poesi; ibland i stunden, ibland genom hårt arbete. Anden inger alltså uttrycksformer som i sin tur blir medel för oss att ge vårt gensvar till det Gud gör.

Lovsången har i Psaltaren två huvudmotiv: skapelsen och räddningen. Men den har också en nära relation till Anden. Lovsången, i dess genuina bemärkelse, är därför ett samlande uttryck för en trinitarisk förståelse av musik och kreativa uttryck.

EN REFLEKTERAD HÅLLNING

Det saknas inte samtal om musik och kreativa uttryck i församlingar. Tyvärr blir det oftast åsikter och smakfrågor som stannar vid kyrkkaffet. För att musik och kreativa uttryck ska bli den mötesplats och resurs som Gud skapat den till behövs ett reflekterat samtal i hela församlingen. Avsnitten om Bibeln, vårt kyrkohistoriska arv och det trinitariska perspektivet kan hjälpa oss att nå längre och djupare när det gäller vår förståelse av dessa gåvor. Vi behöver även samtala om vilken faktisk plats de kreativa uttrycken har i den lokala församlingen. I vilken grad finns de som utövar kreativa uttryck med i planering och ledning av församlingen? På vilka mötesplatser framträder de kreativa uttrycken? Kan de bli fler?

För att musik och kreativa uttryck ska bli den mötesplats och resurs som Gud skapat den till behövs ett mer reflekterat samtal i hela församlingen.

Vilken plats har de kreativa uttrycken i vår kyrka? Hur överensstämmer församlingens prioriteringar med det vi gör tillsammans som kyrka? Syns de kreativa uttrycken i våra konferenser och i våra skrifter, samlingar och utbildningar?

Hur tänker vi när vi planerar för gudstjänstens helhet och dess olika flöden: samling, ordet, delande och sändning? Tar vi tillvara på de kreativa uttrycken för att ge färg, form och ton till gudstjänstens olika delar och på så vis förstärka deras olika karaktär och syfte?

En fråga som slutligen behöver tas upp gäller den särställning som just sången och musiken har i den kristna församlingen. Det är inte enbart en fråga om tradition och vana. Att sjunga tillsammans är en oöverträffad samlande konst där nästan alla kan vara med. När vi uppmuntrar andra kreativa uttryck är det sannolikt inte för att de ska få samma ställning. Inte desto mindre är det betydelsefullt att församlingen frågar sig vilka andra konstnärliga och kreativa former som gemenskapen behöver.

Med hjälp av begreppen teologi, funktion och kultur,¹⁴ kan man också pröva de kreativa uttrycken och vad de leder till:

TEOLOGI

Vilket budskap eller vilken teologi förmedlas i sångerna/konsten/dansen vi använder? Är det samma teologi som vi vill förmedla i de talade delarna i gudstjänsten?

FUNKTION

Vilken uppgift har uttrycket i gudstjänsten? Ger det uttryck för t ex lovsång, bön, förkunnelse? Hur gestaltar vi de olika flödena i gudstjänsten?

KULTUR

Vilken församlingskultur skapar vi när vi väljer detta uttryck? Är det något vi gör tillsammans eller något som några gör för oss? Är det gammalt eller nytt innehåll? Är alla sånger från samma sångbok eller från flera olika källor? Vem bestämmer vad som görs i en gudstjänst?

SAMMANFATTNING

Den exposé som har gjorts i den här texten visar tydligt att kreativa uttryck med särskild betoning på sång och musik har en djup förankring i den bibliska och kristna traditionen. Vi kan förstås använda dessa uttryck utan någon större medvetenhet. Men en djupare förståelse och respekt för gudsgåvorna gör dem mer rättvisa, hjälper oss att få ut mer av det vi gör och tar emot samt bygger upp gemenskapen.

Ett antal frågeställningar följer här nedan som hjälp att reflektera över sina praktiker på området och vilken grundsyn de kommer ur.

Förhoppningsvis har texten också eller t.o.m. framför allt väckt en längtan att få använda den mångfald av uttryck som Gud Skaparen och Gud Anden lagt ned i tillvaron och oss människor, i gudstjänsten och i vår enskildhet.

SAMTALSFRÅGOR

Egna upplevelser:

- 1 Dela några minnen med varandra då du blev berörd av en bild, en sång, en dans.
- 2 Vilka konstnärliga och kreativa uttryck blir du mest berörd av?
- 3 Vad är det som vanligtvis ger dig ett gudomligt tilltal i en gudstjänst?

Församlingens inställning *(se sidan 6)*:

- 1 Hur ser församlingen på kroppslighet när det kommer till olika kreativa uttryck?
- 2 Vilka typer av kommunikation behövs för att människor ska kunna ta till sig budskapet församlingen vill förmedla?
- 3 Vilken gudsbild vill församlingen förmedla? Är det samma teologi som kommuniceras i det som talas – som i sånger, bilder och danser?
- 4 Hur vill församlingen uttrycka sin spiritualitet i tro och tillbedjan?
- 5 Hur kan de kreativa uttrycken fördjupa gemenskapen?

Kreatörer och kreativa uttryck:

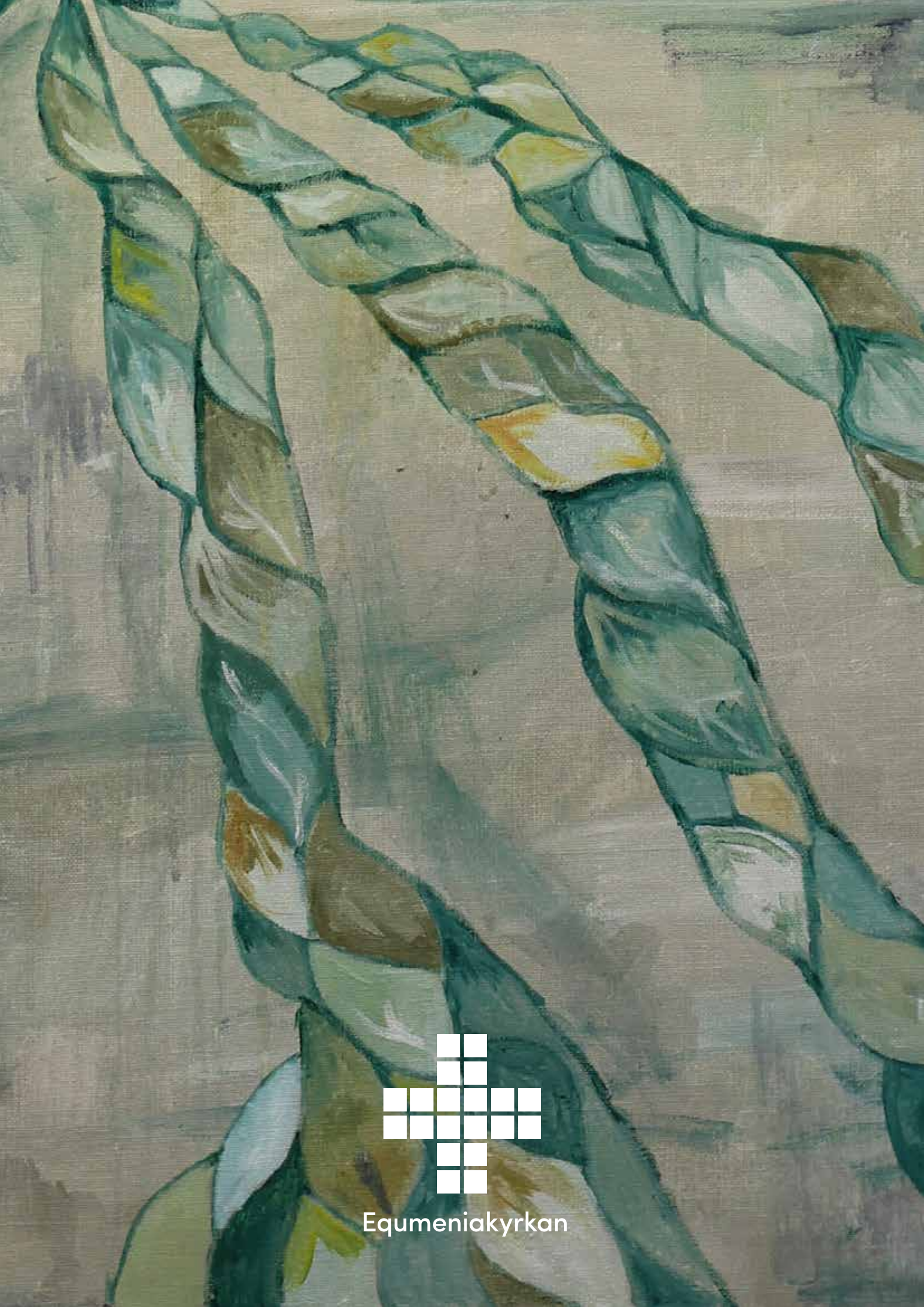
(Kreatörer i betydelsen "de som utövar kreativa uttryck" som t ex bildkonstnärer, dansare, låtskrivare, musiker, poeter, konsthantverkare, de som uttrycker sig med drama eller film)

- 1 Behöver de kreativa uttrycken uppmuntras mer?
 - Vilka saknar vi?
 - Hur kan vi gå vidare?
- 2 Vilka kreatörer finns i församlingens närhet?
 - Får de utrymme?
- 3 Vad kan vi mer göra för att uppmuntra och ge plats åt kreativa uttryck i kyrkan?
 - Hur tar vi hand om de processer som sätts igång?
- 4 Ger det här samtalet anledning att göra förändringar?
 - Vad i så fall?

NOTER

- ¹ Huvuddelen av texten är publicerad i boken *Teologi för församlingsbruk*, Marcus Förlag, Örebro, 2017 red Sofia Camnerin och Åke Jonsson, Tro & Liv skriftserie
- ² GT-teologen Samuel Terrien har i boken *The Elusive Presence – The heart of Biblical theology* visat att det finns två rörelser i GT: en namnteologisk med betoning på etik och det hörbara (representerad av t ex 5 Mos och grundad på Sinai-förbundet) samt en härlighetsteologi med betoning på templet och synlig uppenbarelse (representerad av t ex Jesaja och grundad på Davidsförbundet). Bland dessa rörelser är det namnteologin som dominerar, menar Terrien. Se t ex s. 110-112, 121
- ³ Det första templet byggs av Salomo på 900-talet och förstörs 587 f kr. Det andra templet byggdes av de som återvändande från den babyloniska fångenskapen, på 500-talet. Det är det tempel som stått allra längst (till mitten av 1a årh f kr) och samtidigt det vi vet minst om. Vid tiden för Jesu verksamhet fanns Herodes tempel som hade mer politiska än religiösa byggmotiv. För många judar och särskilt den fariseiska judendomen var emellertid synagogan väl så viktig. Jesus har en delad syn på templet. *New Bible Dictionary*, "Temple", s 1168-70.
- ⁴ *New Bible Dictionary*, art "Symbol: Acted symbols", s 1153
- ⁵ Se Tobin, H: *Den underbara harmonin*, s 26-30, som texten utgår från tillsammans med *New Bible Dictionary*, art "Music and musical instruments", s 800-804, där Bibelns musikinstrument presenteras utförligt.
- ⁶ Tobin, H. *Den Underbara harmonin. Aspekter på musikens teologi*, s 27; (Verbum 1996) med hänvisningar till 2 Mos 25:9, 40; 28:3; 31:2-6; 35:30-36:1; Mal 1:6-8, 12-14; Ps 150; Hebr 8:5; 9:11.
- ⁷ Jfr här 1 Joh 1:1-2 som citerades i inledningen; det som blivit synligt är det som förkunnas.
- ⁸ Hartman, Lars: *Kollosserbrevet*, s 156f, i serien *Kommentar till Nya Testamentet* (KNT).
- ⁹ Här kan man också notera att den ortodoxa gudstjänsten i sig framställs som ett drama.
- ¹⁰ Wikström, Owe: *Det bländande mörkret. Om andlig vägledning och psykologi i vår tid*, s 109. Libris 1994.
- ¹¹ Wikström, s 109.
- ¹² Se Tobin, s 216-217
- ¹³ Tobin, s 221.
- ¹⁴ Begreppen och frågorna är hämtade från häftet *När tron tar ton*, ett reflexionsmaterial om sång och musik från Pingst FFS.

Equmeni kyrkan